

Täysistunto

Torstai 23.5.2024 klo 16.00—20.41

6. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2023

Kertomus K 1/2024 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohlien jälkeen. — Valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Partanen. Onko paikalla? Siellä näkyy. Tervetuloa, olkaa hyvä.

Keskustelu

20.02 **Karoliina Partanen kok** (esittelypuheenvuoro): Kunnioitettu rouva puhemies! Elämme Pohjolassa ja kansainvälisesti historiallisessa vaiheessa, kun Euroopassa käydään sotaa ja turvallisuus maailmalla jatkuu. Kaikki Pohjoismaat ovat nyt Naton jäseniä, mikä avaa uusia mahdollisuuksia pohjoismaiselle yhteistyölle. Samaan aikaan edessämme on useita suuria haasteita, kuten luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja ilmastomuutos, tekoäly ja kyberturvallisuus sekä eriarvoisuuden lisääntyminen ja demokratiaan kohdistuvat uhat. Geopoliittisen myllerryksen aikoina lähimpien naapureiden ja liittolaisten merkitys korostuu. Pohjola on nykytilanteessa yhtenäisempi kuin koskaan, ja kansalaiset toivovat Pohjoismaiden yhteistyön tiivistymistä.

Viime vuoden huhtikuussa järjestetyt eduskuntavaalit vaikuttivat Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintaan ja kokoonpanoon. Nyt käsittelyssä oleva valtuuskunnan kertomus keskittyy sekä viime vaalikauden että vaalien jälkeen valitun uuden valtuuskunnan toimintaan. Olen itse saanut luotsata Pohjoismaiden neuvoston valtuuskuntaa puheenjohtajan ominaisuudessa viime kesästä lähtien. Voin ilokseni todeta, että uuden valtuuskunnan työ on lähtenyt erittäin hyvin käyntiin ja meillä on aktiivinen, osaava ja innostunut joukko edustamassa Suomea pohjoismaisessa yhteistyössä.

Suomen valtuuskunnan jäsenet osallistuvat aktiivisesti työskentelyyn neuvoston puheenjohtajistossa ja valiokunnissa sekä istutokeskusteluihin ja vaikuttavat Pohjoismaiden hallituksiin tekemällä jäsenaloitteita ja kirjallisia kysymyksiä. Pohjoismainen rajaestetyö on konkreettisuudessaan säilynyt Suomen valtuuskunnan työn keskiössä. Pohjoismaiden neuvoston tulee luoda hallituksille paineita poistaa rajaesteitä Pohjoismaiden väliltä pitämällä ajankohtaisia rajaestekysymyksiä aktiivisesti poliittisella agendalla. Suomen valtuuskunta käy kokouksissaan säännöllistä vuoropuhelua ministerien kanssa poh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2024 vp

joismaisista kysymyksistä ja erityisesti Pohjoismaiden välisistä rajaesteistä ja niiden poistamisesta.

Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ovat olleet jo pitkään hyvin keskeisesti esillä Pohjoismaiden neuvostossa. Nyt kun kaikki Pohjoismaat ovat Naton jäseniä, nämä teemat tulevat luonnollisesti edelleen korostumaan neuvoston työssä. On tärkeää, että Pohjoismaiden hallitusten välisellä puolustus- ja turvallisuuspoliittisella yhteistyöllä on tukeva parlamentaarinen kytkentä. Tässä Pohjoismaiden neuvosto on luonnollinen foorumi keskustelulle.

Pohjoismaiden neuvosto hyväksyi viime maaliskuussa uuden kansainvälisen strategian, jonka avainsanoja ovat demokratia, turvallisuus ja ilmasto. Strategian kolme painopistealuetta ovat turvallisuus Pohjolassa ja sen lähialueilla, sääntöpohjainen maailmanjärjestys ja pohjoismainen malli sekä kestävä kehitys Pohjolassa ja maailmalla. Strategian mukaan neuvoston tulee olla globaali toimija, joka edistää demokratiaa, ihmisoikeuksia ja vihreää siirtymää. Pohjoismaille on ominaista, että pyrimme lisäämään vakautta ja turvallisuutta maailmassa rauhanomaisin keinoin.

Ulko-, turvallisuus- ja puolustuskysymykset pohjoismaisen yhteistyön näkökulmasta olivat myös fokuksessa, kun neuvoston puheenjohtajisto tapasi tasavallan presidentin, Sauli Niinistön, Suomen valtuuskunnan isännöimässä kokouksessa joulukuussa. Muita tärkeitä yhteisiä pohjoismaisia teemoja viime vuonna Norjan puheenjohtajakaudella olivat turvallisuus- ja valmiusyhteistyö, vihreät energia- ja liikenneratkaisut sekä Pohjoismaiden nuorten osallistuminen yhteistyöhön.

Viime vuoden teemaistunto pidettiin Islannissa, ja sen pääteemana oli pohjoismainen energiahuolto turvallisuuspoliittisesti levottomina aikoina. Vaikka lähes satavuotinen pohjoismainen energiayhteistyö on ainutlaatuista, Ukrainan sodan mukanaan tuoma energiakriisi osoitti myös Pohjolan haavoittuvuuden energian huoltovarmuuden suhteen. Pohjoismaisen yhteistyön tavoitteena on vahvistaa energian huoltovarmuutta ja huolehtia samalla siitä, että tarjolla on kestävästi tuotettua ja kansalaisten kannalta taloudellisesti oikeudenmukaista energiaa.

Kunnioitettu rouva puhemies! Pohjoismaiden neuvoston ulkopoliittista agenda on hallinnut Ukraina sen jälkeen, kun Venäjä aloitti hyökkäyssotansa helmikuussa 2022. Neuvosto on tuominut Venäjän toimet jyrkästi ja ilmaissut täyden tukensa Ukrainalle. Yhteydet Venäjän ja Valko-Venäjän hallintoihin on jäädytetty, mutta on pidetty tärkeänä tukea maiden demokraattisia oppositiovoimia. Suomen valtuuskunta on vuosia korostanut aktiivisen kansalaisyhteiskunnan merkitystä Valko-Venäjän demokratiakehityksessä. Valtuuskunta on muun muassa tehnyt aloitteen opiskelijavaihto-ohjelmasta, jolla tuettaisiin Valko-Venäjän demokratialiikettä.

Osion täysistunnon vieraspuhuja, Naton pääsihteeri Jens Stoltenberg, korosti puheensa alueen turvallisuutta ja Ukrainan tilannetta. Stoltenberg totesi, että Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys vahvistaa Naton kykyä olla läsnä ja puolustaa Pohjolaa ja tulla myös Baltian-naapuriemme avuksi. Lisäksi hän kantoi huolta Gazan tilanteesta ja muistutti, että Gazan sota ei saa johtaa siihen, että halumme tai kykymme auttaa Ukrainaa heikkenee.

Turvallisuus ja huoltovarmuus olivat keskeisiä puheenaiheita täysistunnon huippukokouksessa, jossa Pohjoismaiden pääministerit kohtaisivat neuvoston parlamentaarikot. Suomen pääministeri Petteri Orpo viittasi keskustelussa mahdollisuuksiin, joita piilee yhteis-pohjoismaisessa kriisivarautumisessa ja -harjoittelussa. Hän esitti myös varmuusvarastointiin liittyvää yhteistyötä ja pohjoismaisen huoltovarmuusverkoston luomista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2024 vp

Pohjoismaiden neuvostossa käynnistettiin viime vuonna työ pohjoismaisen yhteistyön perustana olevan Helsingin sopimuksen päivittämiseksi. Päivitystarpeista on viime vuosina keskusteltu useasti johtuen etenkin Pohjolan muuttuneesta turvallisuustilanteesta. Historiallisista syistä puolustus- ja turvallisuuspolitiikka eivät ole osa nykyistä Helsingin sopimusta. Yksi pääkysymyksistä onkin ollut, tulisiko Helsingin sopimukseen sisällyttää turvallisuus- ja puolustuspolitiikka sekä varautuminen. Päivitystarvetta pohtinut työryhmä sai työnsä päätökseen huhtikuussa. Ryhmä ehdottaa raportissaan turvallisuus-, puolustus- ja varautumiskysymysten lisäämistä Helsingin sopimukseen.

Myös rajaesteet sekä lasten ja nuorten asema tulisi mainita Helsingin sopimuksessa, ja lisäksi useita sopimuksen artikloja tulisi päivittää vastaamaan nykypäivän pohjoismaista yhteistyötä. Neuvoston puheenjohtajisto käsittelee työryhmän raportin ja ehdotukset kokouksessaan kesäkuussa ja ottaa kantaa siihen, tehdäänkö Pohjoismaiden hallituksille suositus Helsingin sopimuksen päivittämisestä.

Kunnioitettu rouva puhemies! Haluan kiittää sekä viime vaalikauden että nykyistä Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskuntaa aktiivisesta toiminnasta Pohjoismaiden yhteistyön hyväksi. Pohjoismaat ovat Suomen tärkein ja lähin viiteryhmä. Meidän on kyettävä jakamaan tietoa, resursseja ja parhaita käytäntöjä tehokkaasti yli rajojemme, jotta voimme löytää kestäviä ratkaisuja yhteiskuntamme haasteisiin. Haastaisin myös muut kuin Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskuntaan kuuluvat edustajat vahvistamaan pohjoismaista yhteistyötä. Näytetään yhteistyön hyöty jatkossakin konkreettisesti työssä niin eduskunnan valiokunnissa kuin muissa kansainvälisissä yhteyksissä, joihin kansanedustajina osallistumme. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto, poissa. — Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina, tervetuloa.

20.11 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssämme on tosiaan Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus vuodelta 2023, jonka juuri valtuuskunnan puheenjohtaja erinomaisesti esitteli. Suomen valtuuskunnan kokoonpanohan vaihtui toimintakertomusvuonna eduskuntavaalien jälkeen, joten kyseessä on kahden eri delegaation kertomus viime vuodesta. Suomen valtuuskunta on omissa kokouksissaan kuullut joka kerta eri ministereitä vastuualueidensa kuulumisista. Ylipäätään valtuuskunnan oma toiminta on ollut hyvin järjestäytynyttä ja asioihin perehtyvää. Valtuuskunta on puoluerajat ja hallitus- ja oppositiorajat ylittäen tehnyt työtä ja edustanut Suomea mallikkaasti naapurimaissa pidetyissä kokouksissa kansainvälisen osaston virkamiesten vahvalla tuella.

Omalta osaltani voin kertoa, että vajaa vuosi Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan jäsenenä on ollut erittäin antoisa ja silmiä avaava kokemus. Meillä Pohjoismaiden neuvoston jäsenillä ja varajäsenillä on oikeus muun muassa esittää kirjallisia kysymyksiä hallituksille tai Pohjoismaiden ministerineuvostolle. Kysymyksen aiheena voi olla pohjoismainen yhteistyö yleisesti tai kertomus tai ilmoitus, josta kysymyksen esittäjä haluaa lisätietoa. Meillä on myös oikeus esittää eri maiden ministereille kyselytunneilla kysymyksiä. Esimerkiksi puolustusministerin selonteon antaneelta Ruotsin puolustusministeri Pål Jonsonilta tiedustelin muun muassa pohjoismaisen siviilikriisivalmiuden yhteistyöverkoston kehittämistä ja mahdollisuudesta Pohjoismaiden yhteisiin hätävarastoihin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2024 vp

Kertomusvuoden täysistunnossa puhujavieraana oli Naton pääsihteeri Jens Stoltenberg, joka on muuten entinen Pohjoismaiden neuvoston Norjan edustaja. Maailman muuttuneessa turvallisuustilanteessa pohjoismaisen yhteistyön merkitys korostuu entisestään, ja kaikkien Pohjoismaiden nyt ollessa Naton jäseniä myös turvallisuus- ja puolustusasiat tulevat Pohjoismaiden neuvoston agendalle.

Pohjoismaista yhteistyötä ohjaa Helsingin sopimus, joka on allekirjoitettu vuonna 1962. Helsingin sopimuksen päivitystarve johtuu etenkin Pohjolan muuttuneesta turvallisuustilanteesta. Päivitystyön tarpeesta on viime vuosina keskusteltu useissa eri ympäristöissä. Helsingin sopimuksessa mainitaan oikeudellinen, sivistyksellinen, sosiaalinen ja taloudellinen ala sekä liikenne- ja ympäristönsuojelukysymykset, mutta sopimuksen sisältö ei kaikilta osin vastaa muuttunutta maailmantilannetta. Päivitystarve kumpuaa erityisesti ympäristö- ja ilmastopolitiikan sekä turvallisuus- ja puolustuspoltiikan kehityksestä.

Arvoisa puhemies! Pohjoismaiden neuvoston edustajat tekevät konkreettista poliittista yhteistyötä ensisijaisesti neuvoston puheenjohtajistossa ja neljässä valiokunnassa. Viime vuonna käytiin Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan ehdotuksen perusteella poliittista keskustelua vaatimuksesta ministerineuvoston alaisuuteen uudelleen perustettavasta, erillisestä liikennepolitiikasta ja infrastruktuurista vastaavasta ministerineuvostosta. Tämä lisäisi tehokkuutta ja loisi edellytyksiä kestävämmälle, kustannustehokkaammalle ja koordinoitummalle pohjoismaiselle liikenneinfrastruktuurille. Liikenne- ja infrastruktuurihankkeiden rajat ylittävää koordinoitua pitäisi lisätä kriisiaikoina myös talouskasvun, liikkuvuuden ja huoltovarmuuden varmistamiseksi. Kyse on muun muassa meri- ja lentoliikenteen sähköistämiseen sekä rajat ylittävän joukkoliikenteen lisäämiseen liittyvistä ratkaisuista.

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta keskittyy työssään pohjoismaiseen hyvinvointimaliin. Sosiaali- ja terveyspolitiikan lisäksi valiokunnan toimialaan kuuluvat haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret, mielenterveys, toimintarajoitteet sekä päihteet ja niiden väärinkäyttö. Valiokunnan asialistalla ovat myös tasa-arvoasiat, LGBTI-ihmisten oikeudet, demokratia ja yleiset ihmisoikeusasiat. Muita aihepiirejä ovat pakolaiset, maahanmuutto, kotouttaminen, asuntopolitiikka, digitaaliset hyvinvointiratkaisut sekä alkuperäiskansojen olot Pohjoismaissa. Viime vuonna valiokunta pyrki toiminnoillaan edistämään työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa tasa-arvoa ja sosiaalista kestävyyttä, joihin sisältyvät muun muassa samapalkkaisuus ja yleinen tasa-arvo työmarkkinoilla, miesten naisiin kohdistama väkivalta, lähisuhdesurmat sekä digitalisaatio ja digitaalisen eriarvoisuuden ja syrjäytymisen riski. Valiokunnasta lähtöisin olevassa suosituksessa vaaditaan Pohjoismaiden ministerineuvostoa vahvistamaan toimia, joilla torjutaan parisuhdetappoja ja lähisuhdeväkivaltaa. Käytännössä Pohjoismaiden tulisi sopia yhtenäisistä määritelmistä ja tilastointikäytännöistä.

Arvoisa puhemies! Yksi pohjoismaisen yhteistyön ydintavoitteista on rajaesteiden poistaminen. Päämääränä on rajaton Pohjola, jossa muuttaminen, opiskelu, työnteke ja yrittäjäyys ovat mahdollisia yli rajojen. Pohjoismaiden yhteinen visio on, että Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaiden neuvoston valiokuntien lisäksi rajaestetyötä tehdään erityisesti neuvoston rajaestetyöryhmässä, joka tuo yhteen edustajia kaikista valiokunnista ja jäsenmaista. Rajaesteiden purkaminen on kaikkia pohjoismaisen yhteistyön tasoja läpileikkaava avaintema. Kun rajaesteitä puretaan ja ennaltaehkäistään, syvennetään viime kädessä samalla myös alueellista yhtenäis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2024 vp

syyttä. Tämä parantaa Pohjoismaiden globaalia kilpailukykyasemaa sekä lisää avoimuutta, yhtenäisyyttä ja yhteenkuuluvuutta.

Ärade talman! I den förändrade säkerhetssituationen i världen framhålls betydelsen av nordiskt samarbete ännu mer. Säkerhets- och försvarsfrågor kommer att lyftas fram på Nordiska rådets agenda.

Att bryta ner gränshinder är ett nyckeltema som sträcker sig över alla nivåer i det nordiska samarbetet och fördjupar också den regionala enheten i slutändan samtidigt. Målet är ett gränslöst Norden, där flytt, studier, arbete och entreprenörskap är möjligt över gränserna. De nordiska ländernas gemensamma vision är att Norden år 2030 ska bli världens mest hållbara och integrerade region. — Kiitos, tack.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eerola poissa. Edustaja Autto.

20.18 Heikki Autto kok: Arvoisa rouva puhemies! Pohjoismainen yhteistyö on noussut arvoon arvaamattomaan geopolitiikan muutoksessa, ja on tärkeää, että eduskunta myös pääsee nyt keskustelemaan pohjoismaisesta yhteistyöstä tämän Suomen valtuuskunnan toimintakertomuksen muodossa. Valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Partanen, hyvin esitteli toimintakertomusta ja toimintaa, ja edustaja Anna-Kristiina Mikkonen syvensi hyvin kaikkea sitä työtä, jota Pohjoismaiden neuvoston piirissä tehdään. Esimerkiksi itse olen saanut hienon mahdollisuuden tehdä työtä tuossa rajaestetyöryhmässä, jossa myös edustaja Mikkonen on mukana. Ja se on varmasti tuiki tärkeää ja hyvin konkreettista työtä sen tavoitteen kannalta, johon edustaja Mikkonenkin edellä puheensa päätti, että Pohjola tavoitteensa mukaisesti vuonna 2030 olisi todella koko maailmassa integroitunein alue. Tämä on varmasti tavoite, jota kohti meidän kannattaa tehdä työtä yhdessä, koska pohjoismaisella yhteistyöllä voimme saavuttaa paljon.

Arvoisa rouva puhemies! Suuren valiokunnan puheenjohtajana olen tietysti erityisen toiveikas sen suhteen, että Pohjoismaat pystyisivät tulevaisuudessa tiivistämään entistä enemmän yhteistyötä myös vaikuttaakseen yhdessä Euroopan unionin suuntaan tavalla, joka vie koko maanosamme asioita eteenpäin. Kuten olemme täällä jo aiemmissa tämän päivän työjärjestyksessä olevien asiakohtien osalta käydyissä keskusteluissa kuulleet, esimerkiksi Norja EU:n ulkopuolisena Pohjoismaana joutuu kuitenkin Etan jäsenenä käytännössä sopeutumaan yhteisen sisämarkkinan pelisääntöihin ja siellä noudatettavaan lainsäädäntöön ilman, että pystyy vaikuttamaan tuon lainsäädännön sisältöön, ja olisi tietysti koko Pohjolan ja koko Euroopan etu, että Norja ja Islanti myös kuuluisivat Euroopan unioniin. No, tämä on norjalaisten ja islantilaisten asia harkita. Mutta on tärkeää, että Suomi, Ruotsi ja Tanska tiivistävät omaa yhteistyötään myös EU-vaikuttamisen tehostamiseksi.

Mutta tosiaan pohjoismainen yhteistyö saa nyt aivan uutta merkitystä siitä, että kaikki Pohjoismaat olemme viimein Naton jäseniä ja Pohjolan puolustusta pystytään nyt sitten entisestään syventämään. Ja osana laajaa liittokuntaa voimme oman tonttimme hoitaa hyvin niin, että turvaamme rauhan maanosassamme. Se on kuitenkin perusta kaikelle muulle hyvälle, jota haluamme tulevaisuudessa rakentaa. Joten pohjoismainen yhteistyö on todella noussut kunniaan, ja sen syventäminen on tärkeää.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2024 vp

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.